

rudaí beo

Iniúchadh ar ár dtailte scoile

Léargas tapa ar an gceacht

Tosaigh tríd an gceist a chur conas a d'fhéadfaimis a fháil amach cé mhéad beatha atá i dtailte na scoile gan gach créatúr a chomhaireamh, agus ansin tabhair an t-ainm sampláil air sin. Múin na téarmaí bithéagsúlacht, micreaghnáthóg agus suirbhé le fráma samplála le múnla fonsa ar an gcairpéad sula dtéann an rang amach. Ainmníonn na grúpaí dhá láthair atá an-difriúil óna chéile, tuarann siad cé acu ceann a mbeidh níos mó cineálacha ann, agus ansin glacann siad samplaí le fonsa amuigh faoin aer, faoi theorainn ama, le bileoga aitheantais. Istigh, déanann siad comparáid idir a gcuntais, críochnaíonn siad leathanach na Dialainne Imscrúdaithe, agus cuireann siad líon na gcineálacha le chéile ar an uirlis idirghníomhach taifeadta sonraí mar bharrachairt, sula gcríochnaíonn tú an ceacht trí phlé a dhéanamh ar thailte na scoile mar phobal.

Cuspóirí foghlama

- Suirbhé simplí a dhéanamh ar ghnáthóg i dtailte na scoile le cearnóg samplála nó le fonsa
- Na rudaí beo a aimsítear a thaifeadadh agus a chomhaireamh, agus cé chomh héagsúil is atá siad
- Cur síos a dhéanamh ar na tailte mar phobal rudaí beo atá ag brath ar a chéile

Roimh an gclog: ullmhúchán

Siúil timpeall na dtailte an lá roimh ré agus marcáil teorainn shábháilte shoiléir. Priontáil bileog aitheantais mionbheithíoch amháin do gach grúpa agus leathanach amháin den Dialann Imscrúdaithe do gach dalta. Bailigh fonsaí nó cearnóga téide, gloiní formhéadúcháin agus cláir fáiscín. Bíodh na cotaí réidh; seiceáil go bhfuil an talamh sábháilte le húsáid.

Ábhair

Earra	Líon	In aghaidh	Foinse	Rogha eile ar chostas íseal
fonsa plaisteach nó cearnóg théide (thart ar 50 cm trasna)	1	grúpa	trealamh na scoile	fonsa mór plaisteach, nó ceithre shlat mhéadair leagtha amach mar chearnóg
gloine formhéadúcháin	1	grúpa	trealamh na scoile	gloiní formhéadúcháin a roinneann an rang, nó breathnú cúramach gan ghloine formhéadúcháin
bileog aitheantais mionbheithíoch	1	grúpa	seomra ranga	póstaer aitheantais amháin don rang ar fad ar chlár fáiscín
clár le fáiscín	1	grúpa	seomra ranga	cairtchlár righin agus fáiscín mór miotail
próca beag trédhearcach bailiúcháin le clúdach	1	grúpa	trealamh na scoile	fág na prócaí ar lár agus breathnaigh ar na créatúir san áit a bhfuil siad amháin
Leathanach den Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	seomra ranga	páipéar bán le ceannteidil a thugann an múinteoir ós ard sula dtéitear amach (láthair A, láthair B, comhaireamh cineálacha, tuar)

Aire don tsábháilteacht

Socraigh teorainneacha amuigh faoin aer i bhfad ó dhrioseacha agus ó ghluaisteáin. Gan plandaí a bhlaiseadh; gan céadchosaigh a phiocadh suas; gach rud beo a scaoileadh saor ar an láthair chéanna ar ar aimsíodh é; na lámha a ní ar fhilleadh isteach.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Coinnigh an trealamh as na deasca ionas go n-éistfidh na daltaí. Glac trí nó ceithre smaoineamh ó na páirtithe, ansin ainmnigh an dúshlán: déanann eolaithe sampláil chúramach agus cuireann siad láithreacha i gcomparáid. Cuir an ceacht inniu i láthair mar Chuid 1 de thionscadal tailte na scoile: iniúchadh bithéagsúlachta sula ndéantar aon phlandáil nó sula dtógtar óstán feithidí.
- **Cad is iniúchadh bithéagsúlachta ann?:** Ná teilg ach an téacs gearr ar an gclár; coinnigh na nótaí iomlána ar na coincheapa duit féin. Treoraigh tuiscint na bithéagsúlachta i dtreo cineálacha, ní líon iomlán. Déan an léiriú iomlán leis an bhfonsa ar an gcairpéad (ionadh, tuar, breathnú taobh istigh den fhonsa agus am á choimeád, breathnóireacht, machnamh) agus tabhair suirbhé le cearnóg samplála air. Ná giorraigh an léiriú má bhíonn an t-am gann.
- **Ceist agus tuar:** Ainmnigh na limistéir amuigh faoin aer a bhfuil cead dul iontu. Sula dtéitear amach, seiceáil go bhfuil ainmneacha soiléire do láthair A agus do láthair B i ndialann gach grúpa, colúin fholmha do na cineálacha, agus líne tuair amháin le fáth. Spreag smaointe faoi dhifríochtaí i solas, i dtaise nó i bhfoscadh, agus faoi chineálacha, ní hamháin faoi orgánaigh aonair.
- **Suirbhé ar na tailte:** Tabhair treoir ghearr faoin teorainn, déan léiriú gearr amháin leis an bhfonsa amuigh faoin aer, agus ansin coinnigh na grúpaí ag bogadh trí dhá shampla agus am á choimeád. Coinnítear leathanach dialainne an taifeadóra ar chlár fáiscín amháin; bíonn na daltaí eile ag aimsiú, ag aithint agus ag coimeád ama. Athluaigh rialacha an tsampla chothroim: an fonsa céanna, nóiméad iomlán amháin, an méid atá taobh istigh amháin, láimhseáil chineálta, gan créatúir a ruaigeadh isteach. Áirítear cineálacha plandaí freisin mura bhfuil mórán mionbheithíoch le fáil.
- **Na láithreacha a chur i gcomparáid:** Istigh, na cótaí bainte, na comhairimh ón taobh amuigh oscailte. Tóg ceisteanna an chláir ceann ar cheann: cén láthair ina raibh níos mó cineálacha, ar tháinig an tuar leis an toradh, cén coinníoll a bhí difriúil, agus conas a d'fhéadfadh dhá rud a aimsíodh a bheith ag brath ar a chéile. Bí ar d'aire ar dhaltaí a chomhaireann orgánaigh aonair mar éagsúlacht; déan idirdhealú idir breathnóireacht agus tátal.
- **An t-iniúchadh a thaifeadadh:** Spreag iad le críochnú agus seiceáil, ní le hathscríobh: ainmneacha láithreacha a bheadh furasta teacht orthu arís, an dá chomhaireamh cineálacha, ar tháinig an tuar leis an toradh agus fáth leis sin, breathnóireacht amháin scartha ó thátal amháin, agus nasc amháin a léiríonn spleáchas. Tarraingíonn na daltaí a chríochnaíonn go luath sceitse de rud a chuir iontas orthu ar an leathanach céanna, ionas go bhfanfaidh an rang le chéile nuair a chuirtear na torthaí le chéile.
- **Cuirimis ár gcuid comhairimh le chéile:** Oscail an uirlis idirghníomhach taifeadta sonraí ina bhfuil na colúin 'Láthair samplála' agus 'Líon na gcineálacha éagsúla'. Cuir isteach ró amháin do gach sampla grúpa, agus ná tóg meán riamh de mhicreaghnáthóga atá difriúil óna chéile. De réir mar a thagann na barraí ar an scáileán, abair os ard gurb ionann barra níos airde agus níos mó cineálacha, agus nach ionann é agus níos mó míolta críonna d'aon chineál amháin. Sábháil é nó tóg grianghraf de más úsáideach é don chéad chuid eile den tionscadal.
- **Ciall a bhaint as agus féachaint chun cinn:** Fiafraigh cad a léirigh an fhianaise faoin áit a raibh an éagsúlacht is mó i measc na rudaí beo, ansin nasc smaointe na ndaltaí féin faoi spleáchas leis an bhfocal pobal. Críochnaigh leis an bhfáth a ndéanann éiceolaithe suirbhé sula ngníomhaíonn

Ceacht 5

siad. Cuir an trealamh ar ais, deimhnigh gur scaoileadh saor gach rud beo, agus cuir na daltaí chun a lámha a ní.

Cad ba cheart a léiriú

Bí ag súil go mbeidh níos mó cineálacha sna láithreacha atá faoi fhoscadh nó níos taise (imeall an fháil, bun an bhalla, faoi dhuilleoga lofa) ná ar fhéar oscailte nó ar tharmacadam lom. Ba cheart go rangódh na barraí éagsúlacht na gcineálacha, ní líon iomlán na n-orgánach aonair. Oibríonn láthair chiúin fós má chomhairtear na cineálacha plandaí taobh istigh den fhonsa. Nuair a bhíonn láthair faoi fhoscadh folamh go haisteach, is minic gur bhrostaigh an grúpa an nóiméad nó nár chuardaigh siad ach ainmhithe móra: seiceáil an t-am agus an bhileog aitheantais arís.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Ciallaíonn bithéagsúlacht a lán ainmhithe nó an créatúr is mó a chonaiceamar.** Dírig aird ar a gcomhaireamh: is lú an éagsúlacht i ndeich gcinn de mhíolta críonna den chineál céanna ná i gceithre chineál éagsúla. Athluaigh 'cé mhéad cineál éagsúil, ní hamháin cé mhéad orgánach aonair'.
- **Comhaireann na daltaí an líon iomlán nó ruaigeann siad mionbheithigh isteach san fhonsa ionas go mbeidh cuma níos líonmhaire ar an sampla.** Stad ag an bhfonsa agus athluaigh rialacha an tsampla chothroim: an t-am breathnaithe céanna, gan ach an méid atá taobh istigh cheana, breathnú ar dtús go cúramach. Fiafraigh díobh an é líon na gcineálacha nó líon na n-orgánach aonair atá ina n-uimhir.
- **Má tá tuar ann nach dtagann leis an toradh, ciallaíonn sé gur theip ar an suirbhé.** Áirigh an neamhréir mar shonraí úsáideacha. Fiafraigh cén coinníoll a bhí difriúil idir na láithreacha agus cad a choinneoidís mar an gcéanna an chéad uair eile chun go mbeadh an tástáil cothrom.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
- Tairg dhá phéire réamhroghnaithe, mar shampla féar oscailte i gcomparáid le himeall an fháil, agus scríobh ainmneacha na láithreacha agus an líne tuair leis an ngrúpa sula dtéitear amach. - Cuir scríobhaí nach bhfuil chomh muiníneach sin i bpéire le comhdhalta a ghlaonn amach na cineálacha ón mbileog aitheantais fad atá an scríobhaí á gcomhaireamh.	Spreag iad le difríocht amháin sna coinníollacha (solas, taise, foscadh) a nótáil in aice le gach láthair, agus le nótáil ar athraigh an toradh nuair a cuireadh cineálacha plandaí san áireamh chomh maith le mionbheithígh.	Má cheadaíonn an t-am, cuir tríú láthair dhifriúil leis faoi rialacha céanna an tsampla chothroim, nó déan léirmheas ar an mbarra ar chairt an ranga is mó a chuireann a dtuar i gceist, agus cén fáth.

Nasc traschuraclaim

Nasc le Sonraí sa Mhatamaitic: iontráil líon na gcineálacha do gach láthair samplála san uirlis taifeadta sonraí agus léigh an barra is airde mar an láthair ina bhfuil an líon is mó cineálacha.